

90 Wie het weet mag het zingen

Op een avond, nadat hij zijn vrouw had verteld dat hij ging jagen met zijn vrienden, keerde hij onverwacht terug en vond haar met een andere lief in bed, waarna hij hen vermoordde door ze beide aan zijn zwaard te rijgen. Zo gaat het verhaal en het valt te begrijpen dat zijn omgeving daarop geschokt reageerde.

Ik schrijf over de Italiaanse vorst prins Carlo Gesualdo. Hij pleegde deze dubbele moord in 1590. Hoewel, het is niet helemaal zeker dat hijzelf de moord pleegde. Wat wel zeker is: Gesualdo trouwde opnieuw en werd een verward en melancholiek mens. Zijn vrienden spraken erover dat hij zich regelmatig liet geselen. Hij leed aan hallucinaties en vlogen van waanzin. Zondebesef kwelde hem. Het vijfde gebod ('*Gij zult niet doden*') kwam hem voortdurend voor ogen.

Waarom ik dit verhaal vertel? Wel, er is meer aan de hand met deze Gesualdo. Hij is namelijk ook één van de grootste componisten van vooral vocale werken uit de 16e eeuw. Al in zijn tijd snelde zijn roem hem vooruit en heden ten dage zeggen mensen die het kunnen (of menen te) weten dat hij 'hemelse muziek' heeft geschreven. Ik citeer één van hen: '*Nauwelijks is de Prins klaar met het steken van zijn dolk in lijken of hij zit al weer achter zijn bureau de meest fantastische contrapunt te schrijven, het mooiste dat er is. Hij is onnavolgbaar.*'¹ Woorden die aan duidelijkheid niets te wensen overlaten, zou ik zeggen.

Het is een voor de hand liggende vraag: hoe is het mogelijk? Hoe kunnen zijn weerzinwekkende daad, zijn melancholie, zijn hallucinaties, zijn zelfkastijding en wroeging én de 'onnavolgbare' schoonheid van zijn vocale muziek in één mens verenigd zijn? Het kan blijkbaar, maar hoe? Wie het weet mag het zingen.

Hoe schril is het contrast met wat – als ik hem goed begrijp en daarvan ben ik niet zeker – de neuropsycholoog en bijzonder hoogleraar Erik Scherder beweert. Je hebt wellicht deze adept van Dick Swaab (je weet wel, de emeritus hoogleraar van '*Wij zijn ons brein*') zien optreden in DWDD University: wat een enthousiasme, in drie kwartier zei hij wel vijftig keer '*prachtig*' of '*geweldig*'. Misschien heb je hem zelfs mogen ontmoeten na een seminar waar hij als (zeer goed betaald) gastspreker optrad. Wat straalt hij uit dat hij het zeker weet. Ja, hij weet vast werkelijk álles over jouw en mijn brein: waarom *vanillevla ons brein vernietigt*, waarom '*niksen niet helpt*' bij stress. Hij weet ook zeker: '*Geluk kun je niet afdwingen, je moet mazzel hebben*'. Ja, inderdaad, het valt op dat hij zoveel gemeenplaatsen uitspreekt die – door zijn voortdurende verwijzingen naar wat zich in onze hersens afspeelt – wel wetenschappelijk lijken, maar het niet zijn.

Ooit zong ik de gospel: *He's got the whole world in His hands*. Nu zien we Scherder ... *what's in his hands*?

Hebben Erik Scherder en Gesualdo ook iets met elkaar van doen? Jazeker, want Scherder weet ook werkelijk alles over de relatie tussen muziek en ons brein, althans die indruk wekt hij. Je hebt zijn boek *Singing in the brain* nog niet eens aangeschaft? Dan laat ik hier enkele van zijn 'wetenschappelijke gedachten' volgen.

'*Muziek geeft een beter leven*', zegt de bijzonder hoogleraar Scherder.² '*Muziek beluisteren, en vooral zelf muziek máken, draagt enorm bij aan de ontwikkeling van het empathische vermogen. Bij kin-*

deren die musiceren wordt de verbindingsbalk tussen de beide hersenhelften, het corpus callosum, groter. Die hersenhelften gaan daardoor beter met elkaar communiceren. En dat is ongeloflijk belangrijk.' 'Muziekmaken is dus op alle denkbare fronten levensbevorderend.'

Mijn cellolerares vertelde me meer dan twintig jaar geleden, toen ik van haar mijn eerste celloles kreeg, ook al over die twee hersenhelften die beter gaan communiceren als je cello speelt. Ik weet wel zeker dat ze daarin gelijk had en heeft. Zoals ik ook zonder enige terughoudendheid geloof wat Scherder allemaal weet en ons vertelt over wat er met ons *corpus callosum* gebeurt als we muziek maken of naar muziek luisteren. Maar hij maakt dezelfde denkfout als zijn grote roerganger Swaab: onze hersens omvatten meer dan ons *corpus callosum* en wij zijn meer dan onze hersens. Als onze hersens 'het beter doen' (wat is dat?) is er geen zekerheid dat dit een 'levensbevorderend' effect heeft, dat ons leven beter, gelukkiger wordt.

Kijk maar naar Gesualdo. Er was bij hem vast een heel mooie samenwerking tussen zijn twee hersenhelften. Het kan haast niet anders dan dat hij daardoor zulke 'hemelse muziek' kon schrijven – ja toch...? Of is het ingewikkelder? Want ach, zijn leven! Een beter, gelukkiger leven? Een geweldig empathisch vermogen? – helaas, een man met een gegeseld lichaam, een gekwelde ziel, vol wroeging en melancholie.

En hoe zat het met Schumann die in de Rijn sprong nadat hij zijn prachtige *Geister Variationen* had voltooid en ternauwernood door een Nederlandse schipper werd gered? Werd Nick Cave gelukkiger toen hij prachtig bleef zingen nadat zijn zoon gestorven was? 'People are strange, when you're a stranger'. En al die muzikanten, zangers en -zangeressen zoals Simone Battle, Chester Bennington, Lil Peep, Chris Cornell, Herman Brood, tientallen anderen – ze leefden van muziek en pleegden suïcide.

Ik maak ook nog even een sprong naar de wel heel duistere kant van het mensdom. Schreef Richard Wagner niet de mooiste melodieën voor zijn opera's? Maar een beter leven? Hij was een rabiate Jodenhater. Om nog maar te zwijgen over Hitler, die Wagner bewonderde. Hoeveel moordende mannen en vrouwen in de hel van concentratiekampen luisterden mogelijk in hun 'vrije tijd' naar een troostrijke *Kantate* van Bach?

Muziek kan wonderen verrichten, ook in een gekwetste ziel, een beschadigd brein. Ik kan me geen leven zonder muziek voorstellen, muziek verrijkt me, maakt me blij, troost me. Ik denk dat dit komt omdat ik meer ben dan mijn brein. Juist als ik de mooiste muziek hoor en me daardoor gelukkig voel, is er ook het gevoel van gemis, het verdriet om hem die niet meer bij ons is, Martijn – een groot muzikieliefhebber, ook in zijn diepste crisissen – met de cellosuites van Bach, maar ook Nick Cave in de repeteerstand. Muziek is er voor mij alleen, maar wat is er mooier dan sámen van muziek te genieten? Daarom gaan we zo graag samen met ons gezin, met geliefden, met vrienden naar concerten. De componist Gustav Mahler zei: 'Het belangrijkste in de muziek staat niet in de noten.' Het raadsel van muziek: wat is de relatie tussen muziek, het empathisch vermogen, geluk en verdriet, het onvermogen verder te leven, het betere leven?

Wie het weet mag het zingen.

1. Zie Wikipedia, Gesualdo.
2. Het Parool, 8 januari 2016, interview.

Muziek 13. Vandaag een muziekcadeau: 'Muziek waar het hart van gaat zingen'.

99 Vocale werken, van Johan Sebastiaan Bach tot Herman van Veen; 99 keer de tekst, eventueel een vertaling. Maar ook een toelichting op de muziek, de uitvoerder(s) en/of mijn persoonlijke ervaring met de muziek. En natuurlijk 99 keer de muziek zelf. Ik schreef het boek over mijn liefde voor muziek in 2009, als geschenk voor geliefden en andere waardevolle mensen om mij heen. Later publiceerde ik de inhoud van het boek én de muziek op mijn website.

Jij kunt alles lezen én horen. **Klik [hier](#) en je komt op een pagina, waarin ik uitleg hoe je bij de teksten én de muziek kunt komen op mijn website. Met je rechter muisknop download en/of print je dan die pagina.**

Gesualdo komt in het boek niet voor. Die kende ik toen nog niet. Wil je muziek van hem horen, klik dan [hier](#).
Reageren? klik [hier](#)

